

ОПРЕДЕЛЯНЕ И НАЛАГАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ НАКАЗАНИЯ

Вторият етап от административнонаказателното производство, след този на констатирането на административните нарушения, е налагането на административни наказания.

Нормативната основа е в ЗАНН. Съществуват множество разпоредби в различни закони, които предвиждат налагане на административни наказания.

С административни наказания се санкционират нарушения, които имат масов характер. Това определя практическата значимост на тяхното разглеждане. Често пъти това е по-ефективният начин за санкциониране на едно лице в сравнение с наказателното производство, което е, като правило, по-дълго, по-несигурно, по-скъпо. Познаването на процедурата и правомощията на тези органи, които имат право да налагат административни наказания е гаранция за нейното бързо протичане и за защита на правата на гражданите и организациите.

1. Първият важен въпрос е кои органи имат право да налагат административни наказания. Те са няколко категории: ръководителите на ведомства и организации, областни управители и кметове на общини, на които е възложено да прилагат съответните нормативни актове или да контролират тяхното изпълнение; длъжностните лица и органи, които са овластени от съответния закон или указ, а също и съдебните и прокурорските органи в предвидени от закон или указ случаи.

Законът определя, че длъжностните лица, които могат да делегират това свое правомощие, са само тези, които са посочени в чл.47, ал.1, б.,а¹. Това са ръководителите. Тази възможност не се разпростира върху кметовете и областните управители. Те имат също ръководни функции, но законът няма това качество. Необходимо е да възприемем това ограничително тълкуване, защото става дума за репресия и ограничаване на права на граждани.

Другото ограничение е, че тази възможност трябва да е предвидена в закон, указ или постановление на МС. Следователно това възлагане на правомощия не може да стане по тяхна преценка или по тяхно усмотрение, а само когато нормативен акт го допуска.

2. Административнонаказателната преписка се разглежда от този орган, в чийто район е извършено нарушението. Когато това не може да се определи точно, компетентен да разгледа преписката е този орган, в чийто район се намира местожителството на децата, или органът, в района на който най-напред е образувано производството – чл.48, ал.2. Това е законова гаранция за спазване на териториалната компетентност. Нейното неспазване е съществено нарушение на закона и може да бъде основание за отмяна на наказателното постановление.

Законът е предвидил възможност за административнонаказващия орган, когато прецени, че производството е от компетентност на друг орган, да му го изпрати незабавно – чл.49. Тук става дума за преценка не само на териториалната компетентност, а за правомощия въобще да реши въпроса. ЗАНН е предвидил процедура за решаване на спорове за компетентност – чл.50.

Към наказващите органи се предявяват и допълнителни изисквания, които да гарантират безпристрастността на тяхното решение. В производството не могат да участват роднини, свидетели и пострадали – чл.51, ал.1 от ЗАНН. Ако са налице някои от посочените основания, то може да се иска отвод или самоотвод.

3. След получаване на преписката административнонаказващият орган е длъжен да провери съставения акт, да прецени основателността на възраженията към него и ако е необходимо, да извърши разследвания и проучвания по него при спорни обстоятелства. Възможно е да се прекрати производството поради обстоятелствата по чл.34. Може, също така да се прецени, че е налице маловажност и да приложи чл.28 и чл.29.

След като са разгледани тези въпроси и на тях е даден положителен отговор, може да се пристъпи към издаване на наказателното постановление. Задължително се преглежда цялата преписка и основно съставения акт. В най-честия случай просто се подписва готовата бланка за издаване на наказателно постановление. Тук трябва да се напомни за правилата, които се съдържат чл.52, ал.2 от ЗАНН. До тук се преценява законосъобразността на акта от формална гледна точка – срокове, реквизити, териториална и персонална компетентност на актосъставителя, квалификация на деянието. Този етап от проверката на преписката на съставения акт се нарича в теорията преценка за „допустимост на съставения акт като годен инструмент за придвижване на административнонаказателното производство“¹.

Преди налагането на административното наказание е необходимо още една преценка. Наказващият орган трябва да разгледа и оформи своето становище за характера на деянието, за вината и нейните конкретни особености, за причинната връзка, за съществуването на квалифициращи обстоятелства и имотното състояние на нарушителя – чл.27. Необходимо е да се формира убеждение, че посоченият за извършител е действително автор на деянието и е нарушител. Необходимо е твърденията, които са посочени в акта да се докажат. Възможно е използването на предвидените от закона доказателствени средства – свидетелски показания, огледи, обяснения на обвиненото лице.

¹ Дерменджиев, Ив., Административни нарушения и наказания (процесуалноправен режим), С., Наука и изкуство, 1981 г., с.76

Ако с административното нарушение са причинени вреди и е предявено искане за обезщетение, наказващият орган следва да се произнесе по него. Той се произнася и по вреди, причинени на държавно предприятие, учреждение или организация – чл.55, ал.2. Този текст звучи малко архаично – не е нормално при пазарна икономика, при равнопоставеност и самостоятелност на стопанските субекти, административнонаказващият орган да се произнася за обезщетение, което може и да не е поискано (по различни съображения).

Възможно е в процеса на разглеждане на преписката от наказващия орган, да се устави, че деянието не е нарушение, че не е извършено от лицето, посочено в акта като нарушител, че не може да му се вмени във вина. В този случай преписката се прекратява².

4. За теорията и за практиката основен е въпросът за правната същност на наказателното постановление. То е юридически и властнически акт.

Това е акт на административнонаказателна юрисдикция, защото той е постановен след сезиране, при спазване на състезателно производство (две спореци страни – актосъставител и нарушител), относителна независимост на наказващия орган от страните.

От тези особености на производството, на органа и на страните следва и характеристиката на наказателното постановление.

То се издава при спазване на елементарно състезателно производство. С него се решава правен спор. Наказателното постановление се издава при независимост и самостоятелност на органа и не подлежи на оттегляне и преразглеждане (или пререшаване) от него или друг вишестоящ орган³. Може да се контролира само по съдебен ред.

² Лазаров, К., Правни средства за обезпечаване на законността на прекратяване то на административнонаказателното производство при условията на чл.54 ЗАНН, Правна мисъл, 1998 г., №1. Според този автор единствената нормативно установена гаранция за законността на прекратяването според автора е изискването за мотивирана резолюция.

³ Стайнов, П., Административно правосъдие. С., 1936 г., с.16 и сл., а също и Стайнов, П., Особените юрисдикции в областта на администрацията, С. БАН, 1956 г.

Законът е предвидил, че наказателните постановления влизат в сила и придобиват характерната за съдебните актове устойчивост. Те след влизане в сила имат сила на пресъдено нещо. Това е основна характеристика на актове, издадени в резултат на спорно производство, при самостоятелност на страните и на решаващия орган, при спазване на определени формални правила.

5. Участници в тази фаза на административнонаказателния процес са тези лица, органи и организации, които са в някакви процесуални правоотношения. Те имат различна процесуална роля и различно място в процеса. Субекти в процеса, в тази му фаза са актосъставителят, нарушителят и административнонаказващият орган. Страни са актосъставителят и нарушителят.

Наказателното постановление подлежи на обжалване пред районния съд. Срокът за обжалване започва да тече от момента, в който на нарушителя е връчен препис от постановлението срещу подпис. Същото важи и за другите заинтересовани при налагане на административното наказание, за да могат те да обжалват решението на административнонаказващия орган пред съда. Това правило на ЗАНН има за цел да се гарантира правото на защита в административнонаказателния процес.

Специална разпоредба в ЗАНН (чл.64) показва кои наказателни постановления влизат в сила – тези, които не подлежат на обжалване, тези, които не са били обжалвани в законния срок и тези, които са обжалвани и са потвърдени от районния съд.